

Historia muzyki w XVII wieku. Praca zbiorowa pod redakcją Zygmunta M. Szweykowskiego, *Musica Iagellonica*, Kraków: *Musyka we Włoszech*, I: *Pierwsze zmiany*, 2000 (ss. 120 + 14); II: *Technika polichóralna*: [tekst] i materiał nutowy, 2000 (ss. 124 + 172); III: *Madrygał wielogłosowy*: [tekst] i materiał nutowy, 2001 (ss. 235 + 180); V: Anna i Zygmunt M. Szweykowscy, «*Dramma per musica*», część 1: [tekst], materiał nutowy, teksty przykładów nutowych, 2008 (ss. 537 + 171 + 54).

Ukazująca się od 2000 roku w kolejnych, mniej lub bardziej obszernych tomach, seria *Historia muzyki w XVII wieku* została zainicjowana przez Annę i Zygmunta M. Szweykowskich w związku z przekonaniem tej pary autorskiej, że choć stały rozwój badań w zakresie historii muzyki baroku wymaga przygotowywania co kilka dekad nowych podręczników i syntez dla osób zainteresowanych tą problematyką, u schyłku XX wieku polscy czytelnicy korzystali przede wszystkim z tłumaczeń znacznie już zdezaktualizowanych prac powstałych przed półwiekiem, a nawet wcześniej. Ambicją autorów było przedstawienie aktualnego stanu badań przede wszystkim w odniesieniu do muzyki XVII wieku, łącznie z ostatnimi dekadami poprzedniego stulecia, kiedy rodził się nowy styl i nowe gatunki muzyczne. Ta bardzo szeroko zakrojona praca podzielona jest na części według kryterium geograficznego. Oczywistym punktem wyjścia stały się Włochy, a w zamierzeniach pozostają tomy poświęcone muzyce tego czasu w Anglii, we Francji, w krajach niemieckojęzycznych, w Hiszpanii i w Polsce.

Seria, z uwagi na zakres chronologiczny, mieści się wśród szeregu wydanych nieco wcześniejszych, ale i powstających w różnych krajach równolegle syntez historycznych poświęconych nie „epoce baroku” ani „muzyce barokowej”, ale muzyce w XVII wieku. Stanowczo odzęgnyuje się jednak od coraz bardziej popularnych w ostatnich dziesięcioleciach ujęć dziejów muzyki, w których nacisk kładziony jest na socjologiczny czy wręcz antropologiczny kontekst dzieł muzycznych. Stosunkowo mało miejsca zajmują w niej kwestie dotyczące biografii kompozytorów, uznane przez autorów za na ogół łatwo dostępne. Są one podawane w ograniczonym, niezbędnym dla czytelności wywodu zakresie, podczas gdy zasadniczy przedmiot pracy stanowią wybrane zagadnienia dotyczące samej muzyki: techniki kompozytorskiej i jej przemian, stylu i genologii, a także praktyki wykonawczej, ukazywane w ujęciach syntetycznych i w analizach poszczególnych kompozycji, przeprowadzanych z perspektywy poglądów ówczesnie działających muzyków i teoretyków muzyki wyrażonych w piśmiennictwie z epoki.

W cyklu prac poświęconych muzyce w XVII wieku we Włoszech, który otwiera tom pierwszy, mający charakter propedeutyki historii muzyki tego czasu, porządek dalszych części wyznacza kryterium gatunku. Kolejno wydane zostały tomy poświęcone muzyce polichóralnej i madrygałowi wielogłosowemu oraz, będące przedmiotem specjalnego i wieloletniego już zainteresowania Anny i Zygmunta M. Szweykowskich, *dramma per musica*. Ostatnio wymieniona problematyka, omawiana w porządku chronologicznym stopniowo włączających się w dzieje gatunku włoskich ośrodków życia muzycznego i teatralnego, zostanie przedstawiona w kilku częściach, z których dotąd została opublikowana pierwsza poświęcona Florencji i Mantui (przedmiotem przygotowywanej obecnie części drugiej jest *dramma per musica* w Rzymie). W planach są także tomy dotyczące monodii świeckiej, kantaty, koncertu kościelnego i muzyki instrumentalnej (także w kilku częściach), jak również teorii muzyki.

Tak szeroko zakrojona historia muzyki jest pracą zbiorową, którą można by określać terminem „krakowskiej historii muzyki XVII wieku”, jako, że stanowi ona wspólne osiągnięcie zespołu kierowanego przez Zygmunta M. Szweykowskiego, w skład którego, poza wymienioną już Anną Szweykowską, wchodzi badacze związani z Instytutem Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego: Zofia Fabiańska, Aleksandra Patalas i Piotr Wilk.

Ideą serii jest jednoczesne zaproponowanie czytelnikom syntetycznego opracowania wybranych problemów historii muzyki w siedemnastowiecznych Włoszech (przede wszystkim autorstwa Zygmunta M. Szweykowskiego; w przypadku pojedynczych rozdziałów Zofii Fabiańskiej i Aleksandry Patalas), tłumaczeń na język polski wybranych tekstów źródłowych z epoki, takich jak wstępy zamieszczone przez kompozytorów, wydawców i librecistów w edycjach utworów czy też wyjątki z pism muzyczno-teoretycznych, korespondencji itp. (wszystkie teksty przetłumaczyła Anna Szweykowska) oraz analiz wybranych kompozycji (autorstwa Zofii Fabiańskiej, Aleksandry Patalas i Piotra Wilka), przy czym w pracy zostały zamieszczone partytury całości analizowanych utworów.

Zawartość poszczególnych wydanych do tej pory tomów przedstawia się następująco:

Tom I (*Pierwsze zmiany*): „Interpretacje muzyki XVII wieku”, „Seconda pratica” i „”, „Basso continuo” (Zygmunt M. Szweykowski); teksty źródłowe w przekładach na język polski: Giovanni Maria Artusi, fragment *L'Artusi overo delle imperfettioni della moderna musica*, Claudio Monteverdi, przedmowa do *Il quinto libro de madrigali*, Giulio Cesare Monteverdi, *Dichiarazione della lettera stampata nel quinto libro de [...] madrigali*, Ludovico Grossi da Viadana, fragment przedmowy do *Cento concerti ecclesiastici*, Francesco Bianciardi, fragment *Breve regola per imparar' a sonare il basso*, Agostino Agazzari, fragment *Del sonare sopra 'l basso*, Adriano

Banchieri, fragmenty *Dialogo musicale* (Anna Szweykowska) oraz analizy madrygałów Claudia Monteverdiego *Cruda Amarili* i *O Mirtillo* (Aleksandra Patalas), w ramach których podany został oryginalny tekst literacki utworów i ich jego tłumaczenia na język polski. Tom zawiera też indeks osób i dzieł oraz, jako wkładkę, materiał nutowy obu madrygałów Monteverdiego stanowiących przedmiot analiz.

Tom II (*Technika polichóralna*): „Technika polichóralna, jej typy i przemiany w XVII wieku” z podrozdziałami: Podstawy teoretyczne, Ośrodek wenecki (Budowanie podstaw nowej polichóralności, Między tradycją a wielkim concertato), Ośrodek boloński (Nurt wokalnie-instrumentalny, Pod patronatem Accademia Filarmonica) Okręg lombardzki (W stronę monumentalizmu, Od wykonań alternatim do techniki koncertującej), Ośrodek rzymski (Nurt seconda pratica, Nurt prima pratica), Właściwości techniki polichóralnej w XVII wieku; teksty źródłowe w przekładach na język polski: Nicola Vicentino, fragment *L'antica musica ridotta alla moderna prattica*; Giovanni Maria Artusi, fragment *L'arte del contraponto*, Gieronimo Giacobbi, „Do czytelników” z *Salmi concertati*; Lodovico Grossi da Viadana, *Salmi a quattro chori* (sposób wykonania psalmów na cztery chóry); Angelo Berardi, fragment *Arcani musicali*; Zaccaria Tevo, fragment *Musico testore* (wszystkie tłumaczenia Anny Szweykowskiej) oraz analizy: Giovanni Gabrieli, *Domine exaudi* i *In ecclesiis*; Gieronimo Giacobbi, *Laudate pueri Dominum*; Lodovico Grossi da Viadana, *Laudate pueri Dominum*; Virgilio Mazzocchi, *Magnificat*; Giovanni Francesco Anerio, *Ego quasi vitis*; Orazio Benevoli, *Gloria* z *Missa Maria Prodigio Celeste*, *Kyrie II* z *Missa Si Deus pro nobis quis contra nos* (wszystkie analizy Aleksandry Patalas). Ponadto tom zawiera podstawową bibliografię oraz indeks osób i dzieł. W osobnym zeszycie opublikowano „Materiał nutowy” – fragmenty utworów stanowiące przykłady do poszczególnych rozdziałów zasadniczej części tomu, jak i publikowane w całości partytury kompozycji poddanych analizom.

Tom III (*Madrygał wielogłosowy*): „Charakterystyka wielogłosowego madrygału w XVII wieku” – Wstęp, Rozbudowywanie środków wykonawczych, Zmiany strukturalne, Teksty madrygałów (Zygmunt M. Szweykowski); „Główne ośrodki komponowania madrygału wielogłosowego” – Ferrara, Madrygał w Wiecznym Mieście, Florencja, Mantua, Wenecja, Neapol, Poza głównymi ośrodkami (Zygmunt M. Szweykowski); „Claudio Monteverdi” – Mantua: Pierwsze księgi – przekraczanie tradycji; Wenecja: na własnej drodze (Zofia Fabiańska); teksty źródłowe w przekładach na język polski: Pietro Pontio, fragment *Ragionamento di musica*; fragmenty korespondencji muzyków (zwłaszcza listów Alfonsa Fontanellego do księcia Alfonsa II d'Este i Ridolfa Arlottiego, sekretarza kardynała Alessandra d'Este); Marsilio Casentini, *La Cieca. Madrigali a cinque voci libro quarto* (“Marsilio Casentini do łaskawych śpiewaków”); Claudio Pari, *Il Pastor fido. Secondo libro de' madrigali* (“Don Gio. Battista di Ajello do muzyków”); Pietro Maria Marsolo, *Secondo libro de' madrigali a quattro voci* (“Wydawca do panów muzyków, organistów i śpiewaków”), Vincenzo Giustiniani, fragment *Discorso sopra la musica*; Claudio Monteverdi, *Madrigali guerrieri et amorosi* (“Do czytelnika”), Domenico Mazzocchi, *Madrigali a cinque voci ed altri varii concerti* (tekst dedykacji i “Do czytelników”); Pietro Della Valle, fragment *Della musica dell'età nostra*; Angelo Berardi, fragment *Ragionamenti musicali* (wszystkie tłumaczenia Anny Szweykowskiej). Tom zawiera też analizy wybranych niemal 20 madrygałów Carla Gesualda di Venosa, Antonia Cifry, Domenica Mazzocchiego, Sigismonda d'India, Tarqunia Meruli i w największej liczbie Claudia Monteverdiego (Zofia Fabiańska, Aleksandra Patalas i Piotr Wilk), w ramach których podany został także oryginalny tekst literacki utworów i ich jego tłumaczenia na język polski. Ponadto tom zawiera podstawową bibliografię oraz indeks osób i dzieł. W osobnym zeszycie opublikowano „Materiał nutowy” – fragmenty utworów stanowiące przykłady do poszczególnych rozdziałów zasadniczej części tomu, jak i publikowane w całości partytury kompozycji poddanych analizom.

Tom V (*Dramma per musica*, cz. 1) stanowi pierwsze kompletne omówienie wszystkich wystawionych *drammi per musica* w czasie kształtowania się tego nowego gatunku teatralno-muzycznego, którego kolebką była Florencja i Mantua (1597-1637). Autorem większości tekstu jest Zygmunt M. Szweykowski. Podrozdziały dotyczące tonalności przygotowały Zofia Fabiańska i Aleksandra Patalas.

Tom obejmuje wstęp (tu m.in. podano w układzie tabelarycznym podstawowe informacje o znanych *drammi per musica* z tych ośrodków wystawionych w latach 1597/8-1637) oraz rozdziały: [1] „Reforma florencka”; [2] „Elementy muzyczne wczesnego *dramma per musica*”: Recytatyw – Tekst literacki-tekst muzyczny, Melodyka, Inne czynniki współkształtujące recytatyw, Basso continuo, Środki tonalno-harmoniczne; Aria: Aria w *dramma per musica*, Typy arii, Melodyka; Chór: Rola chóru w pierwszych *drammi per musica*, Obsada, Technika kompozytorska; Ustęp instrumentalny: Ilość i dobór instrumentów, Rola ustępów instrumentalnych; [3] „Pierwsze rezultaty założonej estetycznej – Florencja”: 1597/8. *La Dafne* – Jacopo Peri: Przebieg akcji, Muzyka; 1600. *L'Euridice* – Jacopo Peri: Przebieg akcji, Recytatyw, Układy stroficzne, Instrumentarium, Muzyczny przebieg akcji, Plan tonalny (Aleksandra Patalas); 1600. *Il Rapimento di Cefalo* – Giulio Caccini: Przebieg akcji, Muzyka; 1600. *L'Euridice* – Giulio Caccini: Recytatyw, Układy stroficzne, Basso continuo, Plan tonalny (Aleksandra Patalas); [4] „Szczytowe osiągnięcia – Mantua”: 1607. *L'Orfeo* – Claudio Monteverdi (najdłuższa i najbardziej szczegółowa analiza ss. 189-283, obejmująca omówienie przebiegu akcji, recytatywów, układów stroficznych, instrumentarium, ustępów instrumentalnych,

muzycznego przebiegu akcji w prologu i kolejnych pięciu aktach, oraz obszerny podrozdział autorstwa Zofii Fabiańskiej – „Koncepcja tonalna i jej funkcje wyrazowe” (Plan tonalny, Dobór modi i sfer odniesień tonalnych, Szczegółowe rozwiązania modalne i kontrapunktyczne); 1608. *La Dafne* – Marco da Gagliano: Przebieg akcji, Recytatyw, Układy stroficzne; 1608. *L'Arianna* – Claudio Monteverdi: Przebieg akcji, Muzyka; 1617. *Gli amori di Aci e di Galatea* – Santi Orlandi (omówienie librett z 1614 oraz z 1617, które zostało wykorzystane także w wystawieniu utworu w Warszawie w 1628); [5] „Kontynuacja i zmierzch florencko-mantuańskiego *dramma per musica*”: 1619. *Il Medoro* – Andrea Salvadori; 1624. *La Regina Sant'Orsola* – Andrea Salvadori; 1625. *La liberazione di Ruggiero dall'isola d'Alcina* – Francesaca Caccini: Przebieg Akcji, Recytatyw, Układy stroficzne, Ustępy instrumentalne; 1626. *La Giuditta* – Andrea Salvadori; 1628. *La Flora* – Marco da Gagliano, Jacopo Peri: Przebieg akcji, Recytatyw, Układy stroficzne; 1637: *Le nozze degli Dei* – Gio. Carlo Coppola; Zakończenie oraz teksty źródłowe w przekładach na język polski: Ottavio Rinuccini, przedmowa z *L'Euridice*; Jacopo Peri, przedmowa z *L'Euridice*; Marco da Gagliano, przedmowa z *La Dafne*; Micheangelo Buonarroti, *Descrizione delle felicissime nozze* (wszystkie tłumaczenia Anny Szweykowskiej). Ponadto tom zawiera bibliografię oraz indeks osób i dzieł. W dwóch osobnych zeszytach opublikowano „Materiał nutowy” – 62 fragmenty utworów stanowiące przykłady do poszczególnych rozdziałów tego tomu oraz „Teksty przykładów nutowych” w wersji oryginalnej i w przekładzie na język polski autorstwa Anny Szweykowskiej.

Barbara Przybyszewska-Jarmińska